

שבת שלום לכולם

השבת אנחנו עוסקים בפרשת שמות. פרשת שמות, מלבד העובדה שזו הפרשה הפותחת של הספר השני, בעצם עוברת מהתעסקות במשפחה בודדת, או אם תרצו איזה בית אב או שבת קטן, להתעסקות עם עם שלם. מדובר כבר על אינטראקציה מורכבת הרבה יותר, שדורשת תיאום בין החלקים השונים של העם, קרי: השבטים השונים, ויותר מכך, היא דורשת כמובן מישהו שיחבר בין כל השבטים האלה, ויאגד אותם לפעולה ביחד, כדי להשיג את העתיד המובטח לכל העם. לצורך המשימה הזו, יש צורך במנהיג ש'יעשה את העבודה', ושיוביל את העם למטרתו. אני רוצה להתעסק בדמותו של משה כמנהיג האוטופי. פרשנים שונים מתארים את מנהיגותו במספר אופנים:

הרב איתמר אלדר מדבר על בחירתו של משה כאחד שיושיע את העם, כמתבססת קודם כל על הרגישות המוסרית והערכית שלו, המתבטאת בעיקר בשלושה סיפורים: הסיפור על הריגת המצרי שהכה עבד חלש ממנו, הסיפור על הוכחת העברי המכה את אחיו ביום למחרת, והסיפור על הושעת בנות יתרו מהרועים שהציקו להן, ודליית המים בשבילן. כתוצאה מהרגישות הזו – הרגישות לסבלו של החלש ולדיכוי, הוא נבחר על ידי הקב"ה כדי להושיע את בני ישראל, החלשים והעשוקים.

הרמב"ם מפרש את שני הסיפורים הראשונים בצורה קצת שונה: הוא מגדיר שני תפקידים למלך: הראשון הוא לעשות מלחמה, והשני הוא לעשות משפט. בסיפור הראשון משה "עושה מלחמה" כאשר הוא מציל את העבד העברי מאותו נוגש מצרי, ובסיפור השני, הוא בעצם שופט בין שני העבריים שרבו, ומוכיח את האשם.

רש"י, שעצם כניסתו דווקא למדבר עם הצאן הייתה כדי להימנע מגזל, ולכן מפרש אותו הרב אביחי קצין ומדבר על ההליכה מאחורי עדרי הצאן שלו כצורך שלו להשגיח על הצאן שלא יעלה על חלקות פרטיות, ובכך למנוע גזל. כלומר – מדובר על שמירה קפדנית על ניקיון כפיים וטוהר מידות.

ד"ר עו"ד אביעד הכהן מפרש את העובדה שהתורה מזכירה כי משה היה "כבד פה וכבד לשון" (שמות ד'10) כייחוס של חשיבות גדולה יותר על פי התורה למעשי האנשים, ופחות למדרשם, כלומר – אדם צריך להימדד לא על ידי שטף דיבורו וכושר השכנוע שלו, אלא על ידי מעשיו ותרומו בפועל. במצב כזה – אדם מגמגם, או לצורך העניין – בעל כל מום אחר, עשוי להיות בעל תרומה בדיוק כמו אדם שלמראית עין אין לו מומים כלל, וקיימת אף אפשרות שיהיה מוצלח ממנו. תוספת שלי לאמרה זו היא שגם בעלי מומים כל שהם, לא יכולים לפטור את עצמם מהצורך לתרום ולעשות - על בסיס אותו מום, כי אולי הפוטנציאל שלהם גדול יותר דווקא בתחומים אחרים.

הרב אליעזר שמחה וייס מציע עוד תכונה אחת נוספת – העובדה שמשה היה רועה מעידה על כך שהיה שם לב לפרטים הקטנים – ידע להיות קשוב גם למקרים הזניחים ביותר (גדיים שנעלמים למשל). גם לאחר מכן – בהמשך הספר הסיבה כשיתרו מציע למשה להאציל סמכויות לשרי אלפים, מאות ועשרות היא העומס הגדול שאיתו מתמודד משה, פשוט כתוצאה מהעובדה שמשה יושב כל היום ומקשיב לצרותיהם של האנשים – גם לצרות הקטנות ביותר.

ותוספת קטנה נוספת שלי – הטלת הספק של משה בכך שהעם יאמין לו, והצורך בניסים כדי להוכיח את התגלות הקב"ה לפניו, בתחילת פרק ד' - מבטאים את ההבנה שלו כי ישנן תפיסות עולם שונות לאנשים, ולא כל מה שברור לאחד – מקובל וברור באותה מידה אצל האחר. התנהגותו במקרה זה מעידה על ההבנה והרגישות שלו גם למגרעותיהם של בני ישראל, ומעידה שוב על יכולתו להתמודד עם קשיים שעשויים להתעורר, ובפועל – אכן התעוררו, בתפקודו של העם בהמשך הדרך.

אז מה היה לנו פה? מנהיג שהוא גם רגיש לצרכי החלשים, אבל רגישות שלא מגיעה מרכות הלב, אלא ממערכת ערכית ומוסרית מסודרת של 'סור מרע ועשה טוב'. מנהיג שיודע 'לעשות את העבודה' – אם במלחמה, ואם במשפט. מנהיג שהוא איש מעשה, איש שטח, שלא נכנע למוגבלויותיו. מנהיג שיש לו את כושר ההבחנה גם לדברים קטנים, שאיכפת לו לגם מדברים שנראים זניחים ושוליים. ומנהיג שמסוגל לצאת מהמסגרת, לראות את נקודת המבט של אנשים אחרים, ולהבין את הצרכים שלהם – גם אם הם מנוגדים לתפיסת העולם האישית שלו. אני מקווה שהמנהיגים העכשוויים שלנו ישכילו לקחת ולו במעט מהתכונות האלה – כדי לבנות עולם טוב יותר לצאן מרעיתם.

שבת שלום לכולם.